

1969, I, 378-420; Ahmed-i Münzevî, *Fihrist-i Kıtâbhâne-i Nüşhahâ-yi Haṭṭi Gencbaḥş*, Lahor 1359 hş./1980, III, 1638, 1730-1732, 1760-1761, 1859-1861; Hüccetî, "Selim Tahrânî", *Dânişnâme-i Edebi Fârsî* (nşr. Hasan Enûşe), Tahran 1380 hş., IV, 1422-1423; Rahim Rizâ, "Muhammed Kulî Selim Tahrânî", *Mecelle-i Dânişkede-i Edebiyyât ve 'Ulûm-i İnsânî*, XV/2-3, Tahran 1346 hş., s. 217-232; Munibur Rahman, "Salim, Muḥammad Kulî", *El²* (İng.), VIII, 991-992.

RIZA KURTULUŞ

Selim Divane'nin *Burhânü'l-ârifin ve necâtü'l-gâfilin* adlı eserinin ilk iki sayfası (Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 1409)

SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ

(bk. HACI SELİM AĞA KÜTÜPHANESİ).

SELİM DİVANE

(ö. 1170/1757)

Kâdirî şeyhi.

Kırım'da doğdu. Gençlik yıllarında geldiği İstanbul'da medrese tahsilini bitirdikten sonra Bosna'ya kadı naibi olarak tayin edildi. Bu sırada Mehmed Efendi adlı bir şeyhe intisap edip görevinden ayrıldı. Şeyhinin vefatından ardından Manastır vilâyetine bağlı Kesriye kasabasına giderek Kâdirî şeyhi Hüseyin Hamdi Efendi'nin müridi oldu. Seyrû sülûkünü tamamlayıp hilâfet aldıktan sonra şeyhi tarafından irşad göreviyle önce Üsküp'e, ardından Üsküp civarındaki Köprülü'ye gönderildi. *Burhânü'l-ârifin* adlı eserini 1166'da (1753) Üsküp'te yazdığına göre Köprülü'ye bu tarihten sonra gitmiş olmalıdır. Burada bir dergâh inşa ettirerek irşad faaliyetine başladı. Mahlası "Divane"den cezbe sahibi bir süfî olduğu anlaşılın Selim'in uzun müddet irşadla uğraştığını söylemek pek mümkün görünmemektedir. Çağdaşı Köstendilli Süleyman Efendi onda melâmet meşrebini galip geldiğini, genellikle sekr halinde bulunduğunu, bu sebeple divane diye tanıdığını söyler. Onun bu hali şiirlerine de yansımıştır: "Çün bana mecnun denildi dostumun mecnûnyum / Ehl-i aklın aklı ermez bir aceb divaneyem." Köprülü'de vefat eden Selim Divane'nin kabri dergâhının haziresindedir. Kâdirî şeyhlerinden Müştak Baba, Selim Divane ve tekkesi hakkında yazdığı bir methiyede ondan, "Hazret-i Sultan Abdülkâdir'in bir çâkeri / Şeyh Selim Baba Efendi mürşid-i sâhib-zaman" diye bahseder.

Eserleri. 1. *Burhânü'l-ârifin ve necâtü'l-gâfilin*. Tevhid kavramının halk ve mu-tasavvıflar tarafından nasıl anlaşıldığını ve nasıl anlaşılması gerektiğini açıklamak üzere kaleme alınan eser on bölümden oluş-

maktadır. Kitapta nefsin ve rabbini bilme, mürşid-i kâmil, biatın hakikati, dünyaya gelmenin gayesi, ibadet, vuslat, firkat, hevâ ehliyle hal sahibi olanların farkı, şeriâtın, emir ve yasakların sırları, anâsır-ı erbaa gibi konular üzerinde durulmuştur. Müellif eserin her bölümüne anlatacağı konu hakkında bir soru sorarak girer, daha sonra bu soruları âyet ve hadislerden örnekler vererek cevaplar. Âyet ve hadislerin zâhirî ve bâtinî mânaları üzerinde durur. Yunus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, Nakşî, Kâimî, Niyâzî-i Mısırî ve Kaygusuz Abdal gibi mutasavvıf şairlerin şiirlerinden iktibaslar yaparak bunları şerh eder. Sohbet üslûbuyla kaleme alınan eserde yazı dilinden çok konuşma dilinin özellikleri hâkimdir. Çeşitli kütüphanelerde otuzu aşkın yazma nüshası bulunan kitap sadeleştirilerek birkaç defa yayımlanmıştır (haz. Halil Çeltik – Mümine Ceyhan, *Âriflerin Delili*, Ankara 1998; haz. Mustafa Tatcı – Halil Çeltik, Ankara 2004; haz. İsa Çelik, *Vuslata Dâvet* içinde, İstanbul 2004). 2. *Miftâhu müşkilâtî'l-ârifin âdâbü tariki'l-vâsılın*. Mısırî Dergâhı şeyhi Mehmed Şemseddin Efendi (Ulusoy) bu risâlenin Niyâzî-i Mısırî'nin, "Müşkilim var ey Hak dostları eylen reşâd" mısraıyla başlayan gazelinin şerhi olduğunu söylemekteyse de müellifin risâle girişinde belirttiğine göre asıl yazılış amacı evliyaullahın edebini, itikadını, sülûkünü, tevhidini, Hak ile kıyımlarını, halk ile muamelelerini, peygamber ve mürşidlerin gönderilme sebeplerini izah etmektir. Eserde vahdet-i vücûd, ulûhiyyet ve ubûdiyyet, halk ve Hak, cahil ve ârif, hidayet ve dalâlet, taklid ve tahkik, nefis ve ruh gibi kavramların derinliğine yorumlandığı görülmektedir. Bursalı Mehmed Tâhir'in "tasavvufî bir eser-i ârifâne" diye nitelendirdiği risâle yer yer Niyâzî-i Mısırî,

Eşrefoğlu Rûmî, Mehmed Bican, Şeyh Nâcî, Şemsî, Aziz Mahmud Hüdâyî ve Nesîmî'den alınan şiirlerle süslenmiş ve bunların şerhleri yapılmıştır. Eser konuşma üslûbuyla kaleme alınmıştır. Yirmiye yakın nüshası bulunan risâle birkaç defa yayımlanmıştır (haz. Şevket Güner, *Müşküllerin Anahtarı*, İstanbul 1987; haz. Mustafa Tatcı, *Miftâhu müşkilâtî'l-ârifin: Tasavvufî Sorulara Cevaplar*, Ankara 1996; haz. Sadık Ahmet Yivlik, *Miftâhu Müşkilâtü'l-ârifin: Müşküllerin Anahtarı*, İstanbul 1998; haz. İsa Çelik, *Vuslata Dâvet* içinde, İstanbul 2004). Bağdatlı İsmâil Paşa, Selim Divane'nin bir divanı (*Hediyetü'l-ârifin*, I, 490; *İzâhu'l-meknûn*, I, 509), Bursalı Mehmed Tâhir ise bir divançesi (*Osmanlı Müellifleri*, I, 87) olduğunu belirtmişse de eser bulunmamıştır. Süleymaniye Kütüphanesi'nde "Divân-ı Selim Baba" adıyla kayıtlı yazmalar (Yazma Bağışlar, nr. 2754/2; Hâlet Efendi, nr. 65) müellifin mensur eserlerini ihtiva etmektedir. Selim Divane'nin tesbit edilen on üç şiiri Mustafa Tatcı ve Cemal Kurnaz tarafından yayımlanmıştır (bk. bibl.).

BİBLİYOGRAFYA :

Selim Divane, *Vuslata Dâvet: Burhânü'l-ârifin, Miftâhu müşkilâtî's-sâdukin âdâbü tariki'l-vâsılın* (haz. İsa Çelik), İstanbul 2004, tür.yer., ayrıca bk. hazırlarının girişi, s. 8-34; Köstendilli Süleyman Şeyhî, *Bahrü'l-velâye: 1001 Süfî* (haz. Sezai Küçük – Semih Ceyhan), İstanbul 2007, s. 705; *Osmanlı Müellifleri*, I, 86-87; Bursalı Mehmed Tâhir, *İdâre-i Osmânîyye Zamanında Yetişen Kırım Müellifleri*, İstanbul 1335, s. 4-5; *İzâhu'l-meknûn*, I, 509; *Hediyetü'l-ârifin*, I, 490; Reşat Tanrikulu, *Selim Divâne*, Ankara 1997; Cemal Kurnaz – Halil Çeltik, *Osmanlı Dönemi Kırım Edebiyatı*, Ankara 2000, s. 213-276; Mustafa Tatcı – Cemal Kurnaz, "Kırmlı Selim Divâne'nin Hayatı, Eserleri ve Şiirleri", *İLAM Araştırma Dergisi*, II/1, İstanbul 1997, s. 165-177.

MUSTAFA TATCI